

מסורת המדרש

י"ג. ז"צ דף ק"כ. פסיקתא רבתי פסקא מ"ג. מרגוס וינתן. ילקוט כהן רמז קס"ה. חב"ד פירוש היינו מטה שטשטין זה לא הכלה (ערוך). חג ז"ר פרשה ל"ד. צמד"ר פרשה ג' ופרשה י"ג. פסיקתא דרז"ה כהנא פסקא י'. מנחומא נמדנר סימן ט"ו. ילקוט יגש רמז קנ"ב. ילקוט שמואל רמז קנ"ג.

באור מהר"פ

יט באפריון. מטה שישבים בה הכלות ונושאים אותה.

זרע אברהם

ב בת לוי אפשר בת ק"ל שנה וקרי לה בת והאמר ר"ח ב"ח יוכבד היתה וכו'. יש לדקדק מה מקשה וקרי לה בת למה לא יקרא לה בת הואיל והיתה בת לוי ומה בכך שהיתה בת ק"ל שנה וכי מ"ה לא יקרא לה בת לוי. שמעתי בשם ש"כ האנן מוהר"ר הירץ ז"ל שהיה אב"ד בק"ק לבוב דה"פ הואיל ומצינו שהזכירה הכתוב כש"כ יוכבד ודודתו כרמית ויקח עמרים את יוכבד ודודתו ומה שכתב כאן בת לוי ומה מקרא חסר שהיה מייחס אותה כמו שכתוב שם רק שיש לומר הואיל והיא קצת נגאי מה שלקח ודודתו דבר שעתידי התורה לאסור לכך די שהזכירה התורה פעם אחת. וידוע מאחז"ל הבא על ערוה בדין שלא תתעבר ותלד רק עולם כמנהגו נוהג אמנם אם היא זקנה ואינה ראויה להתעבר רק ע"י נס אינו בדין שתתעבר ע"י נס הואיל שהיא מאסורי ביאה וכאן ביוזמה שהיתה בת ק"ל שנה ואינה ראויה לנס ואפ"ה נתעברה וילדה ש"מ שלא היה מאסורי ביאה כ"כ הואיל והיה קודם מ"ת והשתא א"ש וה"ק אפשר בת ק"ל שנה היתה ואפ"ה הולידה וא"כ ע"כ שלא היה שום איסור בנשואין דאל"כ לא היה הקב"ה עושה נס וא"כ קשה למה שינה התורה וקרא לה בת לוי ולא כתב בפירוש ויקח את יוכבד ודודתו. ודפח"ח.

ליקוטים

כ לידתה להורות. כאלו לא היה הברל בינם כהתחלת ההריון שבדאי לא היה בצער כ"א בתענוג כן היה לידתה כי באמת כל פעולות שהטבע ה' מבצע מטבען השמחה והענוג בעת פעולתן, רק שהלידה נתקלקלה חוה שיהיה בצער אך הצדקניות נשארו על טבען הראשון והכן זה מאד (אשד הנחלים).

כדאיתא לעיל. פ' זו סי' י"ג. אם הבנים שמחה. כמ"ש ב"ד מושיבי עקרת הבית שדורשו מלשון השבה וחזרה שהחזירה ומלשון ישיבה שהושיבה באפריון ומ"ש הבית כמ"ש ויעש להם בתים. ויוכבד היתה העיקר ע' ב"ר פ"ע א"ס"ב. את בת לוי. ואם הכוונה ממשפחת לוי היל"ל מבית לוי כמ"ש איש מבית לוי ע"כ בהכרח לדרוש שהיתה בת לוי ממש וכן הוא ברשב"ם בב"ב שם וא"כ היל"ל את יוכבד ודודתו כמפורש בוארא ובפנחס ועוד דבת משמע קטנה בבית אביה. ובמדרש רות פסוק ותאמר רות המואביה איתא שאין קורין בת אלא עד ארבעים שנה וזהו שאמר בת ק"ל שנה וכו' והחשבון כמ"ש במתנות כהונה והוא במ"ר פ' י"ג ס"כ. הורתה בדרך. ובב"ר פ"צ"ד ס"ט הלשון עיבורה בארץ כנען ולידתה בארץ מצרים. ע' במ"ר פ"י"ג ס"כ דשם איתא ר' לוי בשם רשב"ן אך בסוף מדרש שמואל ג"כ ר"ל בשם רשב"ן והלשון כמו כאן ודעת רש"י בסוטה כמ"ש בב"ר צ"ד ודעת רשב"ם בב"ב שם כמ"ש כאן וצ"ע איך שימש לוי בשני רעבון וגם לפי מה שכתב בדרך יקשה שהרי אכסנאי אסור וההכרח לומר שעשה ע"פ הדיבור להשלים ע' נפש. אשר ילדה אותה. ור"ד ושם אשת עמרם יוכבד אשר ילדה אותה וגו' במדבר כ"ו נ"ט. ראיתי בספר תולדות אדם. בשם איזה ספר שהיה שם אשת לוי. אותה. שילדה את יוכבד וזהו אשר ילדה אותה שלפי הפשט אותה במפיק על יוכבד אך א"כ יקשה שלא פ' מי ילדה ולא בא לסתום ובהכרח שמפורש ע"פ מדת ממעל וד"ק אשר ילדה אותה. אותה. וכמ"ש ב"ר ס"פ צ"ז שכם וכן בכמה מקומות. ובוז מיושב קושיתו שם. סימני נערות. כמ"ש בשרה אחרי בלוית היתה לי עדנה. ובהכרח לומר שזה היה קודם לידת מרים ואהרן שהרי במדבר כ"ו כתוב בת לוי קודם שילדה למרים ולאהרן ואז היתה בת קכ"ד שנה. כ ותהר האשה ותלד. לשון הגמרא והא הות מיעברא תלתא ירחא מעיקרא וכדלעיל סי"ג. והפשטנים הקשו על נס זה שא"כ היה נס זה גדול מנס שהיה אצל שרה שהיתה בת חשעים שנה והיה ראוי להיות נס זה מפורש בתורה יותר מנס שרה אך הענין האמתי בזה שעיקר הנס היה אצל שרה. שאצל האבות והאמהות חידש הקב"ה נסים ונפלאות לסימן לכל הנסים שיעשה לבניהם. ואצל האבות היה כבריאה חדשה ושינהג כן תמיד אצל הבנים מי שיוכה וע"כ לא פירש נס זה רק אצל שרה.

מתנות כהונה

יט בין החומות כו'. ומטה היה נן שמונים שנה נדננו אל פרעה הוילא פ' מן רד"ו שנמכנו נמכרים ונשאלו ק"ל.

חידושי הרש"ש

הקב"ה להיות מונה כו' עד שהוא במעי אמו. ומה שדייק לומר בדרך ולא בעודה ככונן. ג"ל ברור דבאו ליישב בזה קושיית התוס' בתענית (י"א א') על הא דאיתא התם אסור לשמש מטתו בשני רעבון וע"ד שתי הר"ן שם ע"ש. ולהרב ב"י בטור או"ח סי' תקצ"ד אישמיט במחכ"ת דברי הרשב"ם שהבאתי. ולכן כתב על דברי הר"ן איני יודע כו'. ולמ"ד בב"ר ובבמ"ר שם על פיילי דמצרים נולדה יתרץ הקושיא בהנך תירוצים אחרים שהביא הרכ"י שם. כ ותהר האשה ותלד בן. והא הות מיעברא ביה תלתא ירחי מעיקרא. כ"ה בסוטה.

י"ז. (ומרים ואהרן מרקדין לפנייהם. מסברא דנפשיה קאמר דמסתמא היו שמחים דהא ע"פ עצת מרים החזירה [נת"נ]. וכתב הרמב"ן מרקדים בשמחתם כי ע"י זה יגאלו ישראל. ואע"ג שידעו שכבר היא מעוברת ג' ירחים.

מכל מקום היו שמחים בחזרתה שלא יהיה נולד בן המושיע בהיותה גרושה [רש"א]. אם הבנים שמחה. דרש מושיבי עמרם. עקרת שנתעקרה מביתו והחזירה. ואם זו יוכבד. והבנים אהרן ומרים שמחה [רש"א]. אפשר בת מאה ושלשים. פי' ע"ד שכי' התו"ט פ"ה דאבות בן בנ בנ בן הא הא שנקראו ע"ש אבותם מפני שלא האריכו ימים. וז"ש אפשר שהיתה בת ק"ל וקראה בת לוי ולא ע"ש עצמה. וקרי לה בת. ואם רצה להודיענו בת מי היתה הול"ל ויקח את יוכבד בת לוי כמו דכתיב ויקח את אלישבע וגו' וכיוצא [פענח רזא]. מלמד שנולדו בה סימני נערות, וכן מלת בת על הרוב יאמר על נערה וצערירה. יוכבד היתה. הבת לוי דכאן. הורתה בדרך. לאו דוקא בדרך שהרי תיכף ומיד בביאתם לחומת מצרים נולדה והיתה מעוברת מ' או ז' חדשים מקודם אלא דקודם ביאתו למצרים נתעברה. וכן אמר בהדיא בפרשת ויגש יוכבד עיבורה בארץ כנען [נת"נ]. ולדתה בין החומות. פי' מיד כשבאו למצרים על שער העיר

נולדה. ולהכי מנה אותה הכתוב בכלל שבועים נפש הבאים מצרימה דכיון שנולדה מיד חשובה כאילו באה עמהם. אבל אם לא נולדה מיד לא היתה נמנית בכלל שבועים נפש וכן אי' ברבה סדר ויגש יוכבד עיבורה בארץ כנען ולידתה בארץ מצרים על פיילי דמצרים נולדה פי' על שער של מצרים. שנאמר אשר ילדה אותה לע"י במצרים. דקרא יתירא הוא דהא כבר כתיב בת לוי. סמני נערות. חזרה לימי עלומיה באורח כנשים ותואר פנים [רש"י]. ועיין מ"ש בב"ר כפורת יוסף. [כ] מקיש לדתה להורות. משום דק"ל דהא היתה מעוברת ג' חדשים קודם כדאמרן לעיל. וא"כ למה כתיב אחר ויקח את בת לוי ותהר ומשני לאקושי לידתה להורות. והכי אי' בסוטה.

מפורש בתורה יותר מנס שרה אך הענין האמתי בזה שעיקר הנס היה אצל שרה. שאצל האבות והאמהות חידש הקב"ה נסים ונפלאות לסימן לכל הנסים שיעשה לבניהם. ואצל האבות היה כבריאה חדשה ושינהג כן תמיד אצל הבנים מי שיוכה וע"כ לא פירש נס זה רק אצל שרה.

מתנות כהונה

יט בין החומות כו'. ומטה היה נן שמונים שנה נדננו אל פרעה הוילא פ' מן רד"ו שנמכנו נמכרים ונשאלו ק"ל.

חידושי הרש"ש

כאן במדרש שלפנינו. יט אפשר בת מאה ושלשים שנה היתה וקרי לה בת. ר"ל כיון דהיתה זקנה כ"כ ודאי היתה נודעת לכל בשמה לבדה. ובפרט שהיתה מן המילדות מי לא ידעה. והכתוב אינו מזכיר שמה רק שמסמנה בבית לוי דמשמע שאינה מפורסמת רק שהיתה בת לוי. הורתה בדרך ולדתה בין החומות. כ"ה ג"כ בסוטה (י"ב א' וב"ב ק"כ א'). ופי' הרשב"ם בין החומות כלומר בתוך מצרים (כוונתו מבוארת. כיון דהורתה בדרך איך אפשר שנולדה בזמן קצר כזה). ואתא כמ"ד לעיל בב"ר פ"צ"ד ולקמן בבמ"ר פ"ג למוד